

Kurtarılabilecek Türler

Dikkuyruklar

Soyları tükenmeye yüz tutan kuşlardandır dikkuyruklar. Fas'tan Türkistan'a kadar Akdeniz ülkelerinde kuluçkaya yatarlardı. Düzlüklerdeki sığ, tuzlu, verimli, denize ya da nehre açılmayan göllerin yanı sıra deniz kenarları da onların yaşam alanlarıydı. Geçtiğimiz yüzyılda, yani 20. yüzyılda soyları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Yaşadıkları ve yaşam alanı olarak seçtikleri yerlerde azaldılar. Azala azala sonunda görülmez oldular. Yaşamda kalmayı becerebilenlerse dağılmaya başladılar. Artık ne İtalya, Korsika, Yunanistan, Macaristan, Yugoslavya ne de Arnavutluk, Fas, Mısır ve İsrail'de dikkuyruklar yaşamıyor.

Dikkuyruk dünya çapında soyu tükenen türlerin başında geliyor. Çok değil, 70 yıl önce, 1930'lu yıllarda, yalnızca Hazar Denizi'nde 47 000 dikkuyruk yaşamaktaydı; oysa son 40 yıldır buralarda en fazla 1000'i yaşamda kalabilmiş. Batı Avrupa ve Kuzey Afrika'da büyük bir bölümü İspanya'da

bulunan bir popülasyon bulunuyor. Bunların sayısı ise yaklaşık 1000 çift. Onlara akbaşı ördek de deniliyor. Sayıları hızla azalan bu kuşların dünya üzerinde 10 000 ile 20 000 arasında olduğu ve bunların da kışı geçirmek için Türkiye'ye; Burdur, Çorak, Karataş, Yarıklı ve Salda Gölleri'ne ve Azerbaycan'a göçtükleri biliniyor. Türkiye'ye göç eden dikkuyruklar dünya popülasyonunun %70'ini oluşturuyor. En önemli üreme alanlarıysa, Rusya, Kazakistan, İran ve Türkiye'deki göller.

Dikkuyrukların önce acıklı daha sonra umutlandırıcı öykülerine geçmeden, önce onları tanımamızda yardımcı olacak dış özelliklerinden birazcık söz edelim. Yetişkin hale gelmiş bir dikkuyruğun özelliklerini, yer yer erkek ve dişi olarak ele alacak, ayrı ayrı anlatacağız. Örneğin renklenmelerini anlatırken bu ayırıma mutlaka girmemiz gerekiyor; çünkü erkek bir dikkuyrukla dişi bir dikkuyruğun, bu konuda farklı özellikleri vardır. Nasıl mı? Yetişkin erkeğin baş ve boyun kısmı beyazdır. Tepesindeyse siyah bir çizgi bulunuyor. Yani iki gözünün arasında uzanan bantla tepe kısmı siyah renkte. Ayrıca başın önünde de geniş siyah bir çizgi daha bulunur. Kursak ve gövde kısımlarındaysa koyu renkli, enine ince dalgalı çizgiler bulunuyor. Dişilere gelince: Dişi dikkuyrukların başı esmer renklidir ya da mat kahverengimsi bir çizgi bulunur diyebiliriz. İşte tepesinde bulunan bu koyu renkli çizgi ve yanakların üzerindeki renkli kuşaklar, başın hemen hemen tümünü kapsar ve açık renkli kısımların görülmesini engeller. Hemen ekleyelim ki dişi dikkuyruğun da, erkek dikkuyruğun da yuvarlak ve kocaman bir kafası vardır.

Her iki cinsin kuyruk yapısı birbiriyle aynıdır. Uzun ve koyu renkli olan kuyrukları ya düz ya

da yerle dik açı yapacak şekilde kalkık durur. Gagaları ise geniş, kalın ve mavimsi renktedir. Dikkuyrukların dikkati çeken bir özelliği de yumurtalarından gelir. Yumurtaları, öteki ördek ve kaz yumurtalarından çok büyüktür. Kuluçka süreleri 26 gündür; kuluçkadan çıkan ördekler ancak 6 hafta sonra uçabilmeyi becerirler.

Gelelim dikkuyrukların acıklı ve umutlandırıcı öyküsüne: Küçük gölleri çok severlerdi. Suyun üzerinde o kadar mutluydular ki bu mutluluklarını sanki "kuak kuak kuak" sesleriyle çevrelerine duyuruyorlardı. Dalmayı çok seviyorlar ve gölün üzerinde kâh dalarak kâh süzülerek kimi zaman besinlerini kimi zaman da eşlerini arıyorlardı. Onlar için en olumsuz durum uçmakta zorluk çekmeleri idi. Bu yüzden avcılara çok kolay av olabiliyorlardı. Nitekim öyle de oldu. Avcılar yalnızca onları vurmakla kalmadı, yumurtalarına da zarar verdiler. Topladıkları yumurtalarla, acımasızca kullandıkları tüfekleriyle akbaşların ya da öteki adlarıyla dikkuyrukların soyunu neredeyse tükettiler.

Gördüğümüz gibi dikkuyrukların soylarının tehlike altına girmesinin nedeni yine öteki türlerdeki gibi: Avlanma. Ama avlanmanın yanı sıra, kirletilen doğa, kuşların üreme alanı olarak seçtikleri alanların tarım arazisi olarak kullanılmasının ve bir anlamda talan edilmesinin de bu tükenişte payı oldu. Elbette bütün bunlara sebep olan yine insandı. İnsanların hepsi avcı değildir; öldürmeden,

yok etmeden yana olmayan insanlar da vardır. İşte bu insanlar dikkuyruğa ark çıkıp ona destek oldular. Kurdukları dernekler, vakıflar, birliklerle doğal hayatı koruma çabası içindeydi bu insanlar. İşte dikkuyruk da, bu çabaların sonunda güvenli bir gelecek sağlandı. Dikkuyruklar yasalarla koruma altına alındılar. Örneğin ülkemizde ördeklerin kaçak avcılık nedeniyle zarar görmemesi için jandarma tarafından bile önlemler alınıyor. Göl kıyısındaki gözlem noktalarında nöbet tutan jandarma, 24 saat boyunca kaçak avcılığa izin vermiyor. Dikkuyruklar Burdur'un diğer tarihi ve doğal değerleri gibi o yörede kesin bir koruma kapsamında tutuluyorlar. Durum yalnızca Burdur Gölü'nde değil durum dikkuyrukların kışladıkları diğer yerlerde de aynı; avlanmaları kesinlikle yasak. Sonra bulundukları ortamlarda suyun da temiz olması gerekiyor. Kirliliğin olabildiğince önüne geçilmeli. Bir de dikkuyruklar kendilerine pek benzeyen alördeklerle çiftleşip türlerini bozabiliyorlar. Bu konuda da önlemler alınıyor. Örneğin Avrupa, alördeğin yayılışının önlenmesi konusunda çalışmalarını yıllardır sürdürüyor; önlemlerini alıyor.

İşte bu önlemler dikkuyrukların yok oluşunu büyük ölçüde yavaşlattı. Ama onların türünün sürekliliği, yalnızca kışladıkları yerlerde değil, aynı zamanda üredikleri ülkelerde de alınmalı. Dünyada neden milyonlarca dikkuyruk olmasın?

Gülğün Akbaba